

Pápa város évfordulói 2012-ben (tervezet)

Összeállította: dr. Hudi József

Pápa városnak nincs kéziratban vagy nyomtatásban összeállított történeti kronológiája, így minden évfordulónaptár készítéséhez át kell nézni a város történeti irodalmát, a helyi hírlapok bizonyos évfolyamait. Jelen áttekintés a legfontosabb évfordulós eseményeket tartalmazza. A kézirat átnézéséért, kiegészítéséért Somfai Balázs levéltárvezetőnek és dr. Hermann István könyvtárigazgatónak mondok köszönetet.

- 1402** Pápóczi Péter a pápai plébános.
- 1552. május 6.** Megalakult a mészáros céh.
- 1582.** április 28. Galántán született gróf Esterházy Miklós, a család pápai birtoktestének megszerzője, a katolicizmus nagy támogatója.
- 1592** A győri királyi harmincadhivatal filiájaként harmincadhivatalt állítottak föl Pápán.
- 1612. június 19.** A dunántúli református lelkészek a Körmenden tartott zsinaton Pathay István rohongi, korábban pápai lelkészt püspöknek választották. A Dunántúli Református Egyházkerület 2012-ben ennek kapcsán ünnepli megalakulásának 400. évfordulóját. – Az év folyamán Kanizsai Pálfi János író, énekszerzőt választották meg pápai református lelkésznek. 1629-ben németújvári lelkészként lett a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke. Török István földesúr jóváhagyta a mészárosok céhszabályait.
- 1622. június 17.** II. Ferdinánd Sopronban kelt kiváltságlevelében megerősíti Pápa mezőváros korábbi, középkori eredetű bíraskodási, harmincadvám-mentességi és adómentességi kiváltságait.
- 1632** Esterházy Miklós nádor devecseri és pápai uradalmát zálogba adta gróf Csáky Lászlónak.
- 1637** Elhunyt Pathai István református lelkész, teológus, énekszerző, aki 1585–1601 és 1626–1628 között szolgált Pápán. Az
- 1642** A hadiadó összeírás szerint a város utcahálózata a Piac, Hosszú, Szent László, Új (Kovács), Lak, Víz utcából és Bellérszeg településrészéből állt.
- 1652. február 29.** A pápai úriszéken tanúvallomást vesznek fel azokról a fiatalokról, akik a nagyböjtöt farsangi mulatságukkal megza-

varták. – Gr. Esterházy Pál 1652–1680 között töltötte be a pápai várkapitányi tisztséget.

- 1662** Esterházy Ferenc is megerősíti testvére, Esterházy Pál által a takácsoknak kiadott céhlevelet, továbbá a vargák céhlevelét.
- 1702. április 27.** Elhunyt Bezeredy István pápai várkapitány. Holttestét május 8-án a pálos templom kriptájában helyezték örök nyugalomra.
- 1702. március 20.** Veszprém vármegye közgyűlésén a pápai vár fenntartásáról döntött. A végvárak lerombolása kiadott királyi rendelet itt nem hajtották végre, így a végvár a XVIII. század első harmadában is fennmaradt.
- 1712. június 14.** Pozsonyban kiadott kiváltságlevelében III. Károly király is megerősíti Pápa mezőváros földesúri bíraskodásra, harmincadvám-mentességre és adómentességre vonatkozó privilégiumait. A korábbi kiváltságlevelek szövegét tartalmazó oklevélet Veszprém vármegye 1712. július 27-én Pápán tartott közgyűlésén hirdették ki először.
- 1722. július 15.** Nikolsburgban megszületett Fellner Jakab (1722–1780) építész, aki 1762-től a gróf Esterházy család szolgálatában állt és számos épületet, köztük a pápai plébániatemplomot.
- 1732. január 1.** Gróf Esterházy Ferenc örökös szerződést kötött Pápa Belsőváros lakosaival, melyben 10 pontban szabályozta jogaikat és kötelezettségeiket. Az egyik pontot még ezen év október 13-án módosították. A szerződés 1842-ig meghatározta a Belsőváros és az attól igazgatásilag elkülönített Alsó- és Felsőváros fejlődését.
- 1732. november 19.** Gróf Berényi Zsigmond egyházlátogatást tart a városi plébánián. A nép erkölcsét megfelelőnek ítéli. Két jámbor társulat működik ekkor: a Rózsafüzér Társulat és a Harmadrendűek Társulata a ferencesek vezetésével. A betegeket a Polgári Ispotályban ápolják. Az év folyamán a telepeseknek köszönhetően a katolikus elemi iskolában magyar és német tanító működik.
- 1742. augusztus 18.** Gróf Zichy Ferenc segédpüspök felszentelte az Acsády Ádám volt pápai plébános, veszprémi püspök által felépíttetett a pálos templomot.
- 1752. január 28.** Gróf Esterházy Ferenc kérésére a királynő megszünteti a pápai végvárat. A katonaságot Bécsbe rendeleli, a várat a várkapitánnyal együtt lerombolják.

- 1752. május 12.** Veszprém vármegye Pápán tartott megyegyűlésén kihirdették Mária Terézia királynő vallási rendeletét, mellyel megszüntette a reformátusok szabad vallásgyakorlatát (melyet csak 1783-ban nyertek vissza).
- 1752 július.** Az Anna téri kálvinista deszka imaház helyén megkezdték a katolikus kápolna építését. 1756. július 26-án áldották meg.
- 1752. október 14.** Szentilonay József esztergomi kanonok megalapította és felszereléssel látta el a pápai „Szent kereszt felmagasztaltásának társulatát”.
- 1782. március 27.** Elkészült Pápa város felekezeti összeírása, amely szerint a városban – a zsidókat nem számítva – 8049 lelket számláltak, akik közül 6623 (83%) katolikus volt.
- 1812–1813** Deák Ferenc a pápai bencés gimnáziumban tanul.
- 1832** A pápai református főiskolán Zádor (Stettner) György vezetésével jogi tanszéket szerveztek.
- 1837** Megnyitották a felsővárosi köztemetőt. Az úri kaszinóból kivált tagok megalakították a Polgári Kaszinót.
- 1842. június 13.** Pápa városrészei: Alsó- és Felsőváros, Belváros örökös szerződésben mondta ki egyesülését. A korábban eltérően fejlődő városrészek közigazgatási egyesítése (20 tagú tanács, 80 tagú külső tanács felállítása) a város polgári fejlődést alapozta meg. Októberben felállt az új önkormányzat, november 1-jén megtartották a tisztújítást. A folyamatot az tetőzte be, hogy a nemesi önkormányzat (község) 1848-ban megszűnt, a nemesi gyámság 1849-ben egyesült a polgári gyámsággal. – Ebben az évben jött létre a Pápai Agarász Egylet.
- 1842. november 12.** A pápai főiskolai Képzőtársulat tiszteletbeli tagjává választotta Petőfi Sándort, aki az 1841/42. tanévben a pápai református kollégium VII. (logikai) osztályában tanult. Petőfi Sándor Pápán lett Petrovicsból Petőfi. A Pápán 1842. áprilisban írt és az *Athenaeum* c. folyóiratban megjelenő *A borozó* c. versével avatták költővé.
- 1852 októberben** Eötvös Károly író, politikus beiratkozott a református kollégiumba, ahol 10 évig tanult.
- 1862. április 24.** Pápán született Beke Manó matematikus, az MTA tagja. – Az év folyamán a Főiskolai Nyomdában elkészül Molnár Aladár *A magyar alkotmány történeti kifejlődése* c. tankönyvének első kötete.

- 1872. július 24.** Pápa az 1871. évi 18. tc. végrehajtása során rendezett tanácsú várossá vált. Polgármesterré Woita Józsefet választották.
- 1872. augusztus 12.** Nagyszőlősen született Tarr Gyula, a pápai földművesiskola 1901–1923 közötti igazgatója.
- 1872. december [?nap?].** Alsószőlősen született Karlovich Adolf gyógyszerész, gyógyszerész-tulajdonos, 1912-től a Pápai Takarékpénztár elnöke, városi képviselő. – Az év folyamán elfogadott ipartörvény eltörölte a céheket, amelyek a katolikus hitéletnek is keretet adtak.
- 1882. október 9.** A város Bocsor István református főiskolai tanár 50 éves tanári jubileumát ünnepelte.
- 1882. október 22.** Pápán született Vargha József postatiszt, 1927-től a pápai posta vezetője, a Katolikus Legényegylet főtitkára, a *Pápa és Vidéke* c. katolikus lap alapító szerkesztőbizottsági tagja. **1882** Az izraelita hitközség tagjai a szegények orvosi ellátására megalakították a Wahrmann Mór Egyletet.
- 1882. december 13.** Elhunyt Váli Ferenc professzor, aki 1833 óta tanított a pápai református kollégiumban.
- 1887. október 16.** A szegény sorsú városi lakosok tisztességes eltemetésének biztosítására megalakult a Pápai Általános Temetkezési Egylet. – Az év folyamán a vidéki városok közt az első között megalakult a Pápai Leányegyesület. A gazdák megalakították az Alsóvárosi Olvasókört, amelynek 1891-ben készült el az alapszabálya, melyet a belügyminiszter 1893-ban hagyott jóvá. Gróf Esterházy Mór pápai birtokost Veszprém vármegye főispáni hivatalába iktatták. Harmos Zoltán szerkesztésében megjelent A Pápa-vidéki Közművelődési Egyesület első évkönyve, amely az egyesület felolvasásait tartalmazza.
- 1892. január 5.** Pápán született Blum Zoltán labdarúgó, az FTC harmincnegyzoros válogatott tagja.
- 1892. január 7.** Jutassy Ödön kiadásában és szerkesztésében megjelent a Pápai Közlöny c. független hetilap, amely 1921. március 6-ig működött.
- 1892. május 8.** Megalakult a Római Katolikus Legényegylet, amely 1907-ig a Török Bálint utcai székházban működött.
- 1892. november 2.** Ideiglenes épületben túlnyomórészt női alkalmazottakkal megkezdte termelését a pápai dohánygyár. – Az év

őszén megnyílt az új, Voyta Adolf tervei szerint felépítetett emeletes katolikus elemi fiúiskola.

- 1902** Az 1902/03. tanévben báró Hornig Károly megyéspüspök támogatásával, Horváth István igazgató irányításával megnyílik a katolikus tanítónőképző intézet. Az első képesítővizsgát 1906-ban tették le a növendékek.
- 1912. január 6.** Baldauf Gusztáv evangélikus püspöki titkár vezetésével, Nagy Pál karnagy irányításával megalakult a Pápai Ág. Hitv. Ev. Férfi Énekkar és Zenepártoló Egyesület.
- 1912. május 9.** Pápán 66 évesen elhunyt Schoor Ármin városi képviselő, az izraelita polgári fiúiskola igazgatója, a város közéletének meghatározó alakja.
- 1912. június 5.** Budapesten elhunyt Cholnoky Viktor író, újságíró, szerkesztő, a modern magyar irodalom jelentős alakja, aki 1878/79. tanévben a pápai református gimnáziumban tanult.
- 1912. június 12.** Veszprém elhunyt Horváth Lajos, a pápai járás főszolgabírája, a pápai közéletnek évtizedeken át egyik vezéregyénisége.
- 1912. november 17.** A Pápai Közlöny hírül adta, hogy az elmúlt hét közepén Gáty Zoltán zeneiskolai igazgató vezetésével megalakult a Kamarazene Társaság. – Az év során a Főiskolai Nyomdában elkészült Borsos István *A pápai református főiskolai könyvtárának katalógusa* c. munkájának II. kötete. – Az év során megalakult a Tüdőbeteggondozó Egyesület.
- 1922** A budapesti Hungária Műtrágya és Kénsavas Vegyigyár Rt. a Tarczy-majorban csontzsírt, csontlisztet és csontenyvet előállító vegyiüzemet alapított.
- 1922. január 6.** Trócsányi Zsolt elkészült Dosztojevskij *Siheder* c. művének magyar fordításával. – Januárban megalakult a Pápai Leszámítoló Bank Rt.
- 1922. február 18.** A Zimmermann utcában megnyílt az Anya- és Csecsemővédő Intézet.
- 1932. február 18.** A városi közgyűlés dr. Tenzlinger József polgármester nyugdíjazásáról dönt.
- 1932. október 25.** Pápán született Lendvai György író, dramaturg, a Magyar Rádió munkatársa.

- 1932. december 8.** Megalakult a Revíziós Liga pápai csoportja, főtítkárrá dr. Sulyok Dezsőt választották. – Az év folyamán a Ligetben gróf Esterházy Tamás két medencés strandfürdőt építtetett.
- 1937. január 24.** Pápán született Heitler László tanár, festőművész, művészeti író.
- 1937. július 29.** Bécsben elhunyt gróf Esterházy Móric, Veszprém vármegye főispánjának özvegye, született Stockau Paula grófnő, Pápa város jótevője. Július 31-én temették a gannai családi sírboltba.
- 1937. december 1.** Kis Tivadar pápai könyvkereskedő megnyitotta kölcsönkönyvtárát, amely a legújabb irodalmat fillérekért tette hozzáférhetővé.
- 1942. január.** Trócsányi Dezső vezetésével népfőiskolai tanfolyam indult.
- 1942. augusztus 2.** Dr. Simon György veszprémi nagyprépost felszentelte a kétévi munkával renovált ferences templomot. Az átalakítás művészi koncepcióját Závory Zoltán festőművész dolgozta ki.
- 1942. december 3.** Elhunyt Barcsi József, a református főgimnázium tanára, aki 33 éven át tanított.
- 1952. július 1.** Átszervezték a Dunántúli református Egyházkerületet. Pápa és környéke ezentúl a Győr-Sopron-pápai Református Egyházmegyéhez tartozott. – Az év folyamán a vidéki iparfejlesztési program részeként Budapestről Pápara, a volt dohánygyárba költözött az Elekthermax Gyára. Megalakult a Pápai Háziipari Szövetkezet 33 bedolgozó taggal. 1952–1956 között a Türr István Gimnáziumban tanult Kristóf Attila költő, újságíró.
- 1952. május 14.** Miniszteri rendelet írta elő a járási könyvtárak felállítását és a körzeti könyvtárak átszervezését, amelynek következtében kialakult a Pápai Járási és Városi Könyvtár. A könyvtár 1958-ban Jókai Mór nevét vette fel.
- 1962. szeptember 7.** Pápán elhunyt Trócsányi Dezső teológiai tanár, művelődéstörténész. Sárospatakon született 1889. január 3-án. – Az év folyamán a Művelődésügyi Minisztérium múzeummá nyilvánította a Kluge-féle képfestő üzemet. – Pápa helyett ettől az évtől a politikai szempontból jobban ellenőrizhető Veszprém lett a Dunántúli Református Egyházkerület székhelye.
- 1972** A református öregtemplomban megnyílt a Dunántúli Református Egyházkerület egyházművészeti és egyháztörténeti múzeuma.

Ihászi pusztán megkezdte működését Pápa, a Pápai Állami Gazdaság és a Veszprém Megyei Állatforgalmi és Húsipari Vállalat együttműködésével létesült sertéskombinát, ahol évente több, mint 20 ezer hízót adtak át a húsiparnak.

1982. november 24. Dunakesziben elhunyt Fazekas László költő, író, szerkesztő, aki 1924. július 20-án Pápán született és részben Pápán, részben az Egyesült Államokban töltötte gyermekkorát. Élményeit *A megvallott gyermekkor* c. önéletrajzi regényében örökítette meg (Bp., 1965.)

1992. október 29. Budapesten öngyilkos lett Rácz Endre nyelvész, az ELTE egyetemi docense, aki 1947–1949 között Pápán volt gimnáziumi tanár. 1922. augusztus 21-én született Csákberényben. – Az év folyamán kibővítették a tókvárosi Szent Benedek templomot, melynek tornya két év múlva lett kész. Belső falképeit Ürmös Péter grafikus készítette 1996-ban.